

- уч.-практ. пособие / Под ред. Ю.А. Тихомирова. – М.: Городец, 2000. – 272 с.
9. *Иеринг Р.* Дух римского права на различных ступенях его развития: Ч. 1: Введение: Кн. 1: Исходные точки римского права / Пер. с нем. в 3-е изд., испр. – СПб.: Тип. В. Безобразова и комп., 1875. – 309 с.
10. *Коган Э. Э.* Самозащита гражданских прав // *Машиностроитель*. – 1998. – № 2. – С. 34-37.
11. *Коркунов Н. М.* Лекции по общей теории права. – Изд.-е 9-е. – Спб.: Изд. юрид. кн. маг. Н. К. Мартынова, 1914. – 360 с.
12. Квалификация приватного (цивильного) права Украины / За ред. А. Девсера. – К.: Укр. центр правн. студ., 2000. – 336 с.
13. *Лейст О. Э.* Сущность права. Проблемы теории и философии права. – М.: Зерцало-М, 2002. – 288 с.
14. *Маслоу А.* Мотивация и личность / Пер. с англ. – 3-е изд. – С-Пб.: Питер, 2003. – 352 с.
15. *Новак Д. В.* Институт самозащиты в гражданском праве России досоветского периода // *Журн. рос. права*. – 2003. – № 2. – С. 143-152.
16. *Новицкий И. Б.* Римское право. – Изд. 6-е, стереотип. – М.: Изд. тов. "ТЕИС", 1998. – 245 с.
17. *Підпригоро О. А.* Римське приватне право: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. – 3-е вид., перероб. та доп. – К.: Ін Юре, 2001. – 440 с.
18. *Покровский И. А.* История римского права. – Вступит. ст., переводы с лат., научн. ред. и коммент. Л. Д. Рудюкваса. – С-Пб.: Изд.-торг. дом "Летний Сад", Журн. "Нева", 1999. – 553 с.
19. *Пухан И., Полянин-Акимовская М.* Римское право (базовый учебник) / Пер. с македон. В. А. Томсинова и Ю. В. Филиппова / Под ред. В. А. Томсинова. – М.: Зерцало, 1999. – 448 с.
20. Римское частное право: Учебник / Под ред. И. Б. Новицкого и И. С. Перетерского. – М.: Юрид. изд-во Минюста СССР, 1948. – 584 с.
21. *Страулин Э. Я.* Самозащита гражданских прав: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02; 12.00.03. / Моск. юрид. ин-т. – М., 1999. – 167 с.
22. *Селезнева М.* Самозащита гражданских прав // *Рос. юстиция*. – 1995. – № 11. – С. 40, 41.
23. *Сидельников Р.* Самозащита гражданских прав: сравнительно-правовой анализ законодательства Украины, Казахстана, России // *Підприємництво, господарство, право*. – 2002. – № 7. – С. 44-45.
24. *Фромм Э.* Ради к любви к жизни / Пер. с англ. / Отв. ред. и автор предисл. П. С. Гуревич. – М.: Изд-во АСТ, 2000. – 400 с.
25. *Харитонов Е. О.* Основы римского частного права. – Ростов н/Д: Феникс, 1999. – 416 с.
26. *Хасінов В. М.* Система римского права: Консп. лекцій: 1. Общ. ч. – Изд. на пр. рукописи. – М.: Ун-т зип., 1900. – 231 + 137 с.
27. *Харитоніва О. І., Харитонов Е. О.* Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. – Х.: Одісей, 2002. – 592 с.
28. *Чезаре С.* Курс римского частного права: Учебник / Под ред. Д. В. Дождева. – М.: Изд-во БЕК, 2000. – 400 с.
29. *Эдерлесский А. М.* Самозащита гражданских прав // *Юрид. мир*. – 1998. – № 8. – С. 45-47.
30. Цивільний кодекс України: Офіц. текст / Мініст. України. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 464 с.
31. *Handbuch deutsches Recht / Berg von: Hubert Reinfried. Verf.: Günter Bartsch; Rudolf H. Langels, Hubert Reinfried.* – 3., völlig neubearb. Aufl. – Berlin; Bonn; Regensburg: Wöhlhalla Fachverl., 1992. – 717 s.

Надійшла до редакції 30. 10. 2003 р.

УДК 346.543

В.В. Кудрявцева, асистентка
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Інвестування одна з найважливіших фаз ринкового і, власне, економічного обороту, поряд з організацією виробництва й реалізацією

товарів і послуг. Логічно, що й інвестиційні відносини є об'єктом досить інтенсивного процесу законодавчого врегулювання і водночас об'єктом численних наукових досліджень. Важливий внесок у розвиток юридичної науки в цій галузі зробили О.Р. Кібенко, В.М. Коссака, Л.В. Крупа, В.Ю. Полатай, О.Е. Сімсон, Р.Б. Шишка [Див.: 4; 6; 7; 9; 10; 11.] та ін. Однак проблеми правового регулювання цих відносин кожен з названих правників торкалися у відповідному контексті, якими, були, наприклад, питання правового регулювання іноземного інвестування, спеціальних режимів інвестиційної діяльності, договірної забезпечення інвестування тощо.

Проблематика ж законодавчої систематизації й кодифікації інвестиційного законодавства залишилася поза увагою юридичної науки. У той же час розвиток законодавства у сфері регулювання інвестиційних відносин об'єктивно потребує моніторингу його стану, зокрема, відповідності цілям задіяних правових засобів і механізмів, їх ефективності, відповідності часу, змісту й обсягу правового регулювання. Фактично ці аспекти є взаємозумовленими, і розгляд їх на кожному етапі розвитку законодавства повинен стати обов'язковою програмою для спрямування зусиль юридичної науки.

Протягом останнього десятиріччя крок за кроком складалося інвестиційне законодавство України. Сьогодні мало хто вже вправі заперечити, що ми маємо справу зі здійсненням фактом – існуванням інвестиційного законодавства в Україні як самостійної галузі. Воно, правда, не може претендувати на визначення моногалузевого оскільки поєднує у своєму складі як приватноправове регулювання інвестиційних відносин (особливо договірних його форм), так і публічно-правове, що включає питання застосування спеціальних режимів залучення й реалізації інвестицій, а також облік і контроль інвестиційних процесів. Але сучасне законодавство, враховуючи домінуючу тенденцію до його спеціалізації, все більше формує комплексні галузі, що охоплюють норми права за різною галузевою належністю. Інвестиційне законодавство є, безперечно, такою комплексною, вторинною галуззю, первинними для якої у приватноправовому вимірі є цивільне законодавство та законодавство про міжнародне приватне право, а в публічно-правовому – адміністративне, фінансове та деякі інші його галузі.

На даному етапі після досить бурхливого розвитку інвестиційного законодавства є безперечним те, що воно потребує серйозних законотворчих зусиль по об'єднанню великої кількості його інститутів шляхом систематизації й максимальної уніфікації норм щодо правового регулювання складу інвестиційних відносин, правових форм їх реалізації, засобів регулювання і стимулювання інвестиційних процесів.

оптимізації функціонування ринку інвестиційних ресурсів. Звичайно, такою формою систематизації має бути кодифікація. Зараз важко точно сказати, за якою формулою вона має здійснюватися. З одного боку, існує необхідність кодифікувати підвалини інвестиційного законодавства, ключові положення його інститутів, а з іншого – зрозуміло, що такі інститути, як спеціальні режими у вільних економічних зонах (далі – ВЕЗ), на територіях пріоритетного розвитку (далі – ТПР) або статус і регулювання діяльності інвестиційних посередників, самі претендують на досить обсяжну й автономну інституційну кодифікацію. Отже, проблема кодифікаційних законотворчих робіт у цій галузі повинна стати предметом самостійних наукових досліджень. Законодавство ж, яке формується водночас у багатьох напрямках, прагнучи охопити правовим регулюванням усі найважливіші сторони інвестиційних відносин, не може бути вільним від численних дефектів. Серед них слід указати на традиційні прогалини в регулюванні законодавчих форм і на суттєве їх відставання від реального розвитку суспільних відносин у цій царині.

Спираючись на викладені міркування, можемо констатувати, що основні наукові й законотворчі зусилля мають бути спрямовані на вдосконалення правового регулювання інвестиційних відносин шляхом уточнення, модифікації й деталізації низки дефініцій і положень, як-то:

1) визначення шляхом уніфікації таких понять, як "інвестиція", "інвестування", "інвестиційна діяльність", "суб'єкти інвестиційної діяльності", "реалізація інвестицій" [Див.:4, с. 4,5];

2) трактування різновидів інвестицій і форм інвестиційної діяльності, для чого необхідно здійснити поглиблені їх наукові дослідження, законодавче уточнення й деталізацію:

- перелік об'єктів інтелектуальної власності й умов їх інвестування до статутних фондів підприємств;

- регулювання корпоративних відносин, що виникають унаслідок інвестування прав інтелектуальної власності до статутних фондів підприємств, тобто порядок передачі, використання тощо [1, с.5];

- формування наукового й законодавчого визначення договорів інвестиційного характеру та їх переліку. де особливу увагу слід приділити визнанню інвестиційними договори кредитування, фінансового лізингу, франчайзингу, ліцензійних договорів, договорів про сумісну діяльність тощо [10, с.13];

- законодавче закріплення такої особливої форми інвестиційної діяльності, як самоінвестування – нової, прямо не передбаченої законом форми, коли підприємство частину прибутку самостійно спрямовує на

реалізацію власного інвестиційного проекту й отримує відповідні пільги.

3) формулювання таких категорій, як "інвестиційний проект", "мета інвестиційного проекту", "термін реалізації інвестиційного проекту", "місце реалізації інвестиційного проекту". Зазначені питання актуалізуються у практиці реалізації законодавства про спеціальні інвестиційні режими у ВЕЗ та ТПР у напрямку запобігання зловживанням у цій сфері й утворення чіткого, прозорого правового регулювання інвестиційних відносин [Див.: 6, с.4].

Необхідно, як вбачається, прискорити розробку і прийняття закону України "Про довірче управління майном", що є достатньо важливим складником існування цивілізованого ринку інвестицій. Також вважаємо, що настав час мати в Україні Закон "Про франчайзинг". Франчайзинг (або комерційна концесія) – дуже актуальна й поширена форма інвестиційних відносин. Норми нового Цивільного кодексу України не в змозі врегулювати всіх сторін цього дуже складного договірного зобов'язання, особливо з урахуванням його неоднорідності. Існують такі різновиди франчайзингу, як товарний, виробничий, франчайзинг послуг, які мають суттєву специфіку регулювання, зокрема, відповідальності сторін перед споживачами, розрахунків, підстав для припинення договорів тощо [5, с.6].

В Україні вже декілька років тому прийнято низку дуже важливих інвестиційних законів, наприклад, "Про концесії"[2; 1999. – №41. – Ст.372], "Про угоди про розподіл продукції"[2; 1999. – №44. – Ст.391], але треба констатувати, що сподівання на їх швидке спрацювання, на жаль, не виправдали себе. Ці закони майже не працюють в Україні. Осві чому виникла нагальна проблема забезпечити їх чітким, прозорим підзаконним регулюванням, що особливо актуально для місцевих рад, які оперують комунальним майном.

Не є сьогодні оптимальними й механізми регулювання договірних відносин між реципієнтом інвестицій – отримувачем пільг у ВЕЗ та ТПР, з одного боку, і відповідною радою зі спеціального режиму – з іншого. Треба зазначити що така прогалина, як відсутність регламентацій на законодавчому рівні низки саме процедурних питань, утворює собою вельми небезпечний правовий вакуум. Якщо законодавець шляхом видання постанов Кабінету Міністрів України і врегулював у загальних рисах питання розгляду інвестиційних проектів, то питання контролю за їх реалізацією, підстав та форм залучення суб'єктів ВЕЗ і ТПР до відповідальності за порушення умов інвестиційних договорів, укладених з відповідними радами або адміністраціями ВЕЗ та ТПР, ще й дотепер не регламентовані. Не знайшла свого відбиття й проблема пе-

регляду умов інвестиційних проектів стосовно економічної кон'юнктури в разі суттєвих змін стану останньої. Щоб не допускати зловживань з боку адміністративних органів або суб'єктів ВЕЗ і ТПР, слід з'ясувати, які з цих умов можна вважати підставами для перегляду умов інвестиційних проектів, а які – ні.

Можливо, варто більш детально розглянути питання про встановлення вимог до мінімального розміру статутного фонду суб'єктів ВЕЗ і ТПР як гарантії виконання заходів їх юридичної відповідальності за порушення умов інвестиційного проекту й договору радою зі спеціального режиму або з адміністрацією ВЕЗ, що передбачає необхідність сплати сум податкових платежів, щодо яких були отримані пільги, а також штрафні санкції в разі зловживання наданими податковим пільгам.

Потрібно активізувати роботи по прогнозуванню й вивченню всіх можливих наслідків приєднання України до Оттавської конвенції УНІДРУА "Про міжнародний фінансовий лізинг" (1988 р.) та Сеульської конвенції "Про утворення багатостороннього агенства по гарантуванню інвестицій" (1985р.) [Див.:3]

Необхідно також переглянути затверджену постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2001 р., № 1801 "Програму розвитку інвестиційної діяльності на 2002-2010 роки" [8] яка є досить загальною і містить дуже вже велику кількість декларативних положень, але не охоплює ні конкретних заходів та етапів щодо структурної перебудови економіки, підвищення конкурентоспроможності тих виробництв, з якими Україна збирається реально брати участь у світовому розподілі праці, ні конкретних заходів щодо залучення прямих іноземних і портфельних інвестицій, ні репатріації вітчизняного капіталу з офшорних зон. У програмі також не вказуються індикатори успішності (або неуспішності) тих чи інших заходів.

Перелічені заходи є тільки питаннями першої законотворчої необхідності. Що ж стосується самого інвестиційного законодавства, його вдосконалення, то це вже проблема постійних цілеспрямованих законотворчих зусиль, оскільки імперативом сучасного суспільного життя є якісне й кількісне економічне зростання. А сприятливий правовий режим інвестування при цьому – це першочергове питання.

Вирішення зазначених питань розвитку інвестиційного законодавства дозволить створити необхідний баланс між уніфікацією і спеціалізацією правового регулювання інвестиційних відносин, привести його у відповідність з ключовими міжнародно-правовими джерелами, а це, у свою чергу, повинно дати змогу безпосередньо перейти до кодифікаційних робіт у цій галузі.

Список літератури: 1. Атаманова Ю.Є. Права промислової власності як форма участі в господарських товариствах: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук.- Харків, 2003.- 20с. 2. Відомості Верховної Ради України. 3. Вилкова Н.Г. Договорне право в міжнародному обороті.-М.: Статут, 2002.-511с. 4. Кібенко О.Р. Особливості правового регулювання іноземних інвестицій в Україні (міжнародно-приватно-правовий аспект): Автореф. дис. ...канд. юрид. наук.-Харків, 1998.-23с. 5. Килимник І.І. Особливості правового регулювання договору комерційної концесії (франчайзингу): Автореф. дис. ...канд. юрид. наук.-Харків, 2003.-22с. 6 Косак В.М. Іноземні інвестиції в Україні (цивільно-правовий аспект): Львів: Центр Європи, 1996.-312с. 7. Крупа Л.В. Спеціальний режим підприємницької діяльності у вільних економічних зонах України (комплексне дослідження): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук.-Харків, 2000.- 20с. 8. Офіційний вісник України.- 2002. - № 12. - Ст.564. 9. Полатай В.Ю. Правове регулювання інвестиційної діяльності: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук.- Донецьк, 2000.-21с. 10. Сімсон О.Е. Правові особливості договорів інвестиційного характеру: Автореф. дис. ...канд. юрид. наук.- Харків, 2001.- 21с. 11. Шишка Р.Б. Инвестиционное право Украины: Учеб. пособие.- Х.: Эспада, 2003.- 160с.

Надійшла до редакції 31.10.2003 р.

УДК 347.95

К.В. Гусаров, канд. юрид. наук, доцент
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

СУБ'ЄКТИ ПРАВА АПЕЛЯЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Стаття 129 Конституції визнала однією з основних засад судочинства перегляд рішень в апеляційному порядку. Стаття 12 Закону "Про судоустрій України" передбачає право учасників судового процесу та інших осіб у випадках і порядку, передбаченому процесуальним законом, оскарження судового рішення в апеляційному суді [3; 2002. - № 27-28. - Ст.180]. Оскарження рішення суду є елементом конституційного права на судовий захист, яке реалізується у процесуальній формі апеляційного провадження.

Виходячи з сутнісних ознак апеляції, в загальному вигляді апеляційне провадження можна звести до наступних положень: а) апеляційна скарга (подання) подається на рішення суду, яке ще не набрало законної сили; б) справа переноситься на розгляд в апеляційному суді; в) подача апеляційної скарги зумовлена неправильністю рішення суду першої інстанції і полягає, на думку особи, яка подає скаргу (подання), або в неправильному встановленні фактичних обставин, в неправильному застосуванні чи незастосуванні норм права. Апеляційний суд не вправі вийти за межі апеляційної скарги (подання). Виконуючи контрольную функцію